

Matsystemet i Innlandet – muligheter, utfordringer og dilemmaer

Oppsummering fra innspillsmøte til matsystemutvalget

Bionova, Mjøstårnet i Brumunddal

22. januar 2026

Bakgrunn

Regjeringen oppnevnte matsystemutvalget 7. februar 2025. Utvalget skal levere en offentlig utredning om fremtidens matsystem (NOU) innen 1. november 2026. Formålet med utredningen er å bidra til å få mer helhetlig kunnskap om det norske matsystemet, vurdere muligheter, dilemmaer og utfordringer fram mot 2050 for å styrke alle de tre dimensjonene av bærekraften i det norske matsystemet og hvordan dette kan bidra til et bærekraftig matsystem globalt. Nærmere informasjon om utvalgets omfattende mandat kan leses på [utvalgets nettsider](#).

Utvalget er et ekspertutvalg bestående av i hovedsak forskere, og skal i henhold til mandatet legge til rette for involvering av relevante aktører fra ulike deler av matsystemet, herunder næringsliv, forbrukere, unge, og særlige interessegrupper. For å sikre et bredt tilfang av innspill har det blitt arrangerte flere innspillmøter.

Matsystemutvalget arrangerte et åpent innspillmøte i Oslo 20.mai 2025 der nærmere 50 organisasjoner og institusjoner med tilknytning til matsystemet kom med sine innspill til utvalget. For å få innspill om spesifikke tema og regionale særtrekk, er det arrangert regionale innspillmøter i Tromsø, Stavanger, Brumunddal og Trondheim.

Innspillmøtet i Brumunddal 22.januar 2026 var det tredje i rekken. Møtet viet spesiell oppmerksomhet til rekruttering, avl, foredling og innovasjon, mat og drikkenæringen samt muligheter og utfordringer i innlandsregionen, inkludert fjellregionen.

I tillegg til innspillmøtene, har det vært mulig for alle som ønsker det å sende skriftlige innspill til utvalget via utvalget sin nettside.

Oppsummering av innspillmøtet i Brumunddal

Utvalgsleder og møteleder Bent Høie ønsket velkommen til møtet og innledet med å fortelle om bakgrunnen for at utvalget ble satt ned, utvalgets mandat og medlemmer, samt program for dagen.

Under følger oppsummering av de ulike forberedte innleggene og til slutt en oppsummering av plenumsdiskusjonene.

Matsystemet og rekruttering

Lars Lindland, prosjektleder for Velg Mat, rekruttering til fremtidens matproduksjon, Charlotte Mohn Gaustad, lærer ved Storhamar vgs. og Mathilde, elev ved Storhamar vgs.

Prosjektet «Velg Mat» er et partnerskap mellom NMBU, flere fagskoler, Norsk landbruksrådgivning, «Velg Skog» og NHO Mat og drikke fra oktober 2025 til oktober 2026. Målet er å samle kreftene til ulike aktører for å styrke rekrutteringen til fremtidens matproduksjon. Bakgrunnen for prosjektet var lavere søkertall over tid, lite synlige karriereveier, udekket kompetansebehov og manglet tilgang til kvalifisert arbeidskraft, manglende rekrutteringsstrategi og generasjonsskifte blant bedriftene og et stort samarbeidspotensiale på tvers av aktørene. Prosjektet tar sikte på å foreslå å etablere Velg Mat som en varig nasjonal organisasjon med koordinerende rolle, utvikle nye utdanningsmodeller, styrke regionale forum og gjennomføre tiltak som synliggjør utdannings- og karriereveier, forutsatt langsiktig statlig grunnfinansiering.

Hvordan få ungdom til å velge utdanning innen matfag?

- Viktig med informasjon om hva slik utdanning innebærer og hvilke muligheter det gir, bl.a. må rådgiverne i ungdomsskolen gis mer kunnskap, men også foreldrene er viktige her. Vi må bort fra at de med gode karakterer fra ungdomsskolen uten videre oppfordres til å søke studiespesialiserende fag.
- Viktig med samarbeid med bedriftene, at elevene får komme ut og se hva yrket faktisk går ut på og lære gjennom praksis.
- Utdanningsløpene bør bli mer fleksible, dvs. at det er mulig å veksle mellom fag, og fagsammensetninger også i et livslanglæringsperspektiv.

Matkunnskap, kunnskapsoverføring og beredskap

Oddrun Merete Rosvoll Sagevik, distriktsleder i Norges bygdekvinnelag

Bygdekvinnelaget løftet fram viktigheten av praktisk matkunnskap hvor mye er nedarvet kunnskap. Kunnskap om råvare, kvalitet, ernæring og konservering bygger trygghet som vil være svært viktig i en beredskapssituasjon. Praktisk matkunnskap er omsorg i handling. Det er aldri for sent å lære og matkunnskap er en del av både beredskap og kulturell forankring. Utvalget ble utfordret til å styrke innsatsen for matkunnskap, råvareforståelse og nasjonal matberedskap.

Husdyravl og planteforedling

Kristin Malonæs, administrerende direktør, Geno

Geno er et samvirke eid av 7000 norske storfebønder som siden 1935 har avlet rødt, norsk fe, den mest utbredte melkekua i Norge. Malonæs viste til at hele verdikjeden for mat starter med genetikken, og at kunnskap bygget opp over mange år også har gitt grunnlag for ny næring bl.a. innenfor akvakultur. Det er potensiale for at norske aktører kan skape mer vekst innenfor husdyravl og akvakultur. Kua avles for bedre helse med lav bruk av antibiotika, mer melk, flere kalver, ku uten hornanlegg (som er smertefullt å fjerne), økt føreffektivitet og redusert utslipp av metan. Fremskritt innen avlsarbeidet mht. klimautslipp har betydning også videre i verdikjeden, f.eks. kan TINEs mål om reduserte klimautslipp tilskrives avlsarbeidet. I et lengre perspektiv anslår Geno at videre avlsframgang kan gi 20–25 % ytterligere utslippsreduksjon, og at avl står for en vesentlig del av klimakuttene i norsk melkeproduksjon frem mot 2030. Avlsarbeidet bygger på og er tilpasset norske forhold og ressurser. Malonæs fremhevet at avlsarbeid er kostnadskrevenende, og Geno er helt avhengig av eksport. Her spiller Mattilsynet en avgjørende rolle som myndighet for utstedelse av eksportsertifikater. Det er viktig at Mattilsynet har ressurser til dette arbeidet for eksport fra både for grønn og blå sektor.

Olav Eik-Nes, administrerende direktør, Norsvin

Norsvin SA er et avlsselskap eid og styrt av norske svineprodusenter. Eik-Nes presenterte grisens rolle i det globale og norske matsystemet og hvordan Norsvin analyserer globale trender av betydning for avlsarbeidet slik som dyrehelse, dyrevelferd, tilgang på arbeidskraft, fôrkostnader, arealeffektivitet og produktkvalitet (svinekjøttets ernæringsmessige og teknisk verdi). Norsk svineavl har stor betydning internasjonalt, hver femte gris i verden har norsk genetikk. Grisen er viktig for slakteristrukturen i Norge og er størst blant de ulike kjøttproduksjonene. Det er lavt bruk av antibiotika og den er MRSA-fri, en helsestatus som må opprettholdes. Det avles med tanke på effektivitetsforbedringer, mindre fôr og mer kjøtt, større svineproduksjon uten å legge beslag på mer landareal. Det legges vekt på at kjøttet har god ernæringsmessig verdi med mer umettet fett. Det avles på at grisen kan gjøre nytte av ulike typer korn og kvaliteter, og det er også avtaker av restråvare fra industrien. Svinekjøttproduksjonen gir lave klimagassutslipp. Norsvin satser på teknologi og kompetanse bl.a. avansert bildediagnostikk, genetiske metoder, og forskning med ansatte fra hele verden. Norsvin mener derfor at svinekjøttproduksjonen vil være en viktig aktør og ressurs for det norske matsystemet i framtida. Svinekjøttet defineres i dag som rødt kjøtt, men bør defineres som lyst kjøtt basert på lavt klimautslipp, ernæringsmessig kvalitet og i bærekraft perspektiv. Det bør legges til rette for økt forbruk av svinekjøtt i Norge basert på svinekjøttets kvaliteter og svinenæringas betydning for matberedskap.

Susanne Windju, molekylær foredler, Graminor

Graminor er Norges nasjonale planteforedlingsbedrift, etablert i 2002 og eid av både landbruksaktører og staten. Selskapet har ansvar for å utvikle nye plantesorter, teste utenlandske sorter og produsere prebasis-så Korn og -såfrø. Windju gjennomgikk gangen i foredlingsprogrammene, som omfatter et bredt spekter av vekster, korn (hvete, bygg, havre), engvekster (timotei, engsvingel, raigras, kløver), potet og flere frukt- og bærsorter (sortsutviklingen av frukt og bær utføres ved Njøs frukt- og bærsenter i Leikanger på oppdrag fra Graminor). Planteforedling er en langvarig prosess som kan ta 12–25 år. Kontroll på egne genressurser tilpasset norske forhold er viktig i et beredskapsperspektiv. Graminors FoU-strategi inkluderer satsingen «Graminor 2.0», der nye teknologier som fenomikk, genomikk, og KI tas i bruk. De starter nå også byggingen av et nytt bygg for «speed breeding», som vil korte ned foredlingstiden med flere år. Windju kom også inn på utfordringer moderne planteforedling står overfor, blant annet klimaendringer, etablerte og nye plantesykdommer, strengere plantevernregulering og endringer i markedets behov og konkurranse fra utenlandske foredlere.

Kornproduksjon på flatbygdene i Innlandet

Gustav Grøholt, organisasjonssjef, Felleskjøpet Innlandet

Felleskjøpet er et samvirke eid av norske bønder og markedsregulator for korn. Grøholt ga en oversikt over kornproduksjonen i Innlandet, med vekt på produksjonsforhold, mottakskapasitet og framtidige utfordringer. Innlandet er en sentral kornregion, og dyrkingen varierer betydelig mellom år når det gjelder både kornslag og avlingsnivå. Hva bonden velger å dyrke påvirkes av økonomi og dyrkingsrisiko. Det dyrkes mest bygg, da økonomi og dyrkingsrisiko (kortere veksttid, tåler dårligere vær, god utvikling av sorter med bra avling) faller bedre ut enn for hvete. Det ble pekt på press på lagringskapasitet spesielt etter at staten legger beslag på 82 000 tonn i det nye beredskapslager uten at det bygges vesentlig nytt lager. Det er behov for økte beredskapslagre, også for såkorn. Det er muligheter for økt produksjon av proteinvekster, men markedet for norsk matkorn og fôrråvarer er preget av strenge kvalitetskrav fra bakeriene, kapasitetsutfordringer og endringer i bruk av kraftfôr. Utviklingen går i riktig retning, og politiske tiltak virker. Det vil ikke være bra å svekke økonomien i bygg for å bedre forholdet til hvete da det er store områder som bare kan dyrke bygg.

Potet og potetforedling

Ken Are Østlid, administrerende direktør, HOFF SA

HOFF er Norges eldste samvirkeselskap med røtter tilbake til 1844, eies av potetbønder. HOFF bearbeider 1/3 av alle poteter som dyrkes i Norge. Østlid fremhevet at uten selskapets fire fabrikker er spredt ut i landet, ville det ikke ha vært potetdyrking i disse områdene (Sandnes, Innlandet, Trøndelag). Ulike produksjoner ved de ulike fabrikkene,

ferdigprodukter, flakes, stivelse, glukose, sprit mv. Flakes er særs egnet til beredskapslagring (lang holdbarhet og inngår i mange produkter). Produktutvikling har vært sentralt. Østlid mente det var behov for mer presis kommunikasjon av kostråd og hevdet at pommes frites kommer godt ut i sammenligning med havregryn mht. fett og karbohydrat. Pommes frites er heller ikke ultraprosessert, og produktutviklingen går i retning av sunnere produkter f.eks. potetfries til *airfryer*.

Mat- og drikkenæringen, målkonflikter og måloppnåelse

Terje Sletnes, Direktør for analyse og politikk, NHO Mat og Drikke

Sletnes fremhevet to forhold, den økonomiske pilaren i bærekraftbegrepets tre dimensjoner (sosial, miljømessig – og økonomisk bærekraft), og matindustriens plass i matsystemet illustrert med tall på direkte og indirekte verdiskapning, samt antall årsverk. Industrien har stor betydning for jordbruket da halvparten av arbeidsplassene i jordbruket kan knyttes til etterspørselen fra næringsmiddelindustrien. Industrien fungerer dermed ikke bare som et ledd i verdikjeden, men som et nav som skaper aktivitet og ringvirkninger langt utover enkeltbedriftene. Industrien er konkurranseutsatt jf. import, prispress og grensehandel, og en svekkelse av industriens konkurransevne vil svekke selvforsyningsevnen og beredskapen, og skape negative konsekvenser gjennom hele verdikjeden.

Sletnes fremhevet også matområdet i relasjon til EØS-avtalen, og nye EU-regler og krav til bl.a. bærekraftsrapportering, utslippsregulering og emballasje som eksempler på viktigheten av medvirkning fra norsk side for å unngå sub-optimale løsninger.

Anbefalinger til utvalget:

- a) Bedre samordning av myndighetstiltak, ikke minst i relasjon til EUs sektorovergrepene regelverk, og at disse alltid må vurderes opp mot effekten på næringsmiddelindustriens konkurransevne.
- b) Organisering av EØS-arbeidet har forbedringspotensialer, norske myndigheter må tidligere inn i regelverksprosessen og ha nok kapasitet og ressurser til å forvalte regelverket. I samarbeid med næringen må Norge tidlig identifisere målkonflikter i regelverksarbeidet, og kontakten med næringen bør utvikles.

For øvrig viste Sletnes til NHO Mat og Drikkes skriftlige innspill til utvalget.

Mat i Fjellregionen

Juliana Bonin, daglig leder, Nasjonalt senter for fjellandbruk

Bonin understreket at fjellandbruket er en viktig del av norsk matberedskap og nasjonal produksjon, og at rammevilkårene i fjellområdene gjør drifta sårbar. I de 71 fjellkommunene i Norge bor kun 5 prosent av befolkningen, men der er rundt 20 prosent av melk- og storfekjøttproduksjonen. Det har vært en nedgang i utnyttelsen av utmarksbeite og det er stort press fra annen arealbruk. Kun 45 prosent av tilgjengelig beiteareal brukes, og bruken i

fjellområdene har gått ned med 7 prosent siden 2015. Det er utfordringer med små og bratte arealer, små besetninger og begrensede investeringsmuligheter. Det er behov for smarte løsninger som muliggjør omlegging til løsdrift, samt tiltak for å sikre stølsdriften. Kanaliseringspolitikken bør styrkes. Hun etterlyste bedre markedsmuligheter og produksjonslinjer som synliggjør kvaliteten på fjell- og beitebaserte produkter, f.eks. egne linjer for økologisk melk/setermelk. Det bør legges til rette for økt rekruttering gjennom økt omsetning av landbrukseiendommer.

Detaljhandel – kjedeuavhengige kjøpmenn

Kjetil Holen, Fiskehandler Knutstad & Holen AS

Holen mente kjedemakta er for stor mht. å ta vare på norske mattradisjoner. Sjømaten ligger til Nærings- og fiskeridepartementet, noe som gir fokus på næring og ikke mat. Det er manglende kunnskap om sammenhengene i hele verdikjeden, fra fiskens vandring til utnyttelse av råvaren. Skolen bidrar ikke til nødvendig kunnskap. Han fremhevet at beredskap er kunnskap, og at det må utvikles bedre samspill mellom aktørene med felles mål. De store aktørene tar det som passer i de store systemene, mens bifangst ikke tas opp, leveres eller utnyttes. Fiskeren må få betalt for hele fangsten, og den må kunne håndteres både ved mottak, transport og i butikk. Ungdommen må oppdras til å ha lyst på smak, at smak har egenverdi, samt kunnskap om hva maten bidrar til og ikke kun handle ut fra pris.

Matsystemet, innovasjon og teknologiutvikling

Sverre Håvard Bjørnstad, direktør, Innovasjon Norge, Innlandet/Bionova

Innovasjon Norge er statens og fylkeskommunenes virkemiddel for verdiskapende næringsutvikling i hele landet, herunder i landbruket og bioøkonomien. Bionova er det viktigste verktøyet for teknologiutvikling som reduserer klimagassutslipp og styrker nye verdikjeder i jordbruk, skogbruk og havbruk. Bionova inngår i Innovasjon Norges totale tjenestetilbud og gir tilgang til kapital, kompetanse og nettverk over hele landet. Teknologisk utvikling gjennom 50 år har bidratt til store effektivitets- og kvalitetsforbedringer i primærnæringene f.eks. har tidsforbruket i slåttomma som har gått fra uker til timer. Samtidig kan det ligge et dilemma her ved at teknologisk utvikling og bruk av ny teknologi er kostnadskrevenende noe som blir en driver for mht. strukturen i landbruksnæringen, herunder færre årsverk. På mange måter holder landbrukspolitikken igjen på en enda sterkere utvikling mot større bruk. Bjørnstad presenterte en oversikt over Innovasjon Norges finansieringsportefølje, som omfatter lån, tilskudd og garantier, med relevans for utvikling og omstilling i landbrukssektoren. Han viste også en film om Seagems som utnytter biprodukter fra sjømatnæringen til ingredienser for matindustrien. De har oppnådd økt produktivitet gjennom robotisering, og Bionova og innovasjonslån har bidratt med finansiering.

Gurill Mediaa, daglig leder og Lise Lotte Dalen, prosjektleder, NCE Heidner Biocluster

Mediaa presenterte hvordan klyngen arbeider for å drive innovasjon og teknologiutvikling med særlig vekt på overgangen til en sirkulær bioøkonomi. Klyngen består av rundt 60 bedrifter, og klyngens rolle er å ta tak i større utfordringer og muligheter som enkeltbedrifter ikke så lett kan håndtere alene, bl.a. ved å være en koblingsboks mellom næringsliv, forskning og politikk. Det ble gitt et overblikk over pågående nasjonale og internasjonale initiativer, inkludert "Land møter Hav", Agrifoodtech Norway og arbeid opp mot EU-prosesser som Food2030. Hun pekte på mangel på nasjonal virkemiddelstøtte til slike samarbeidsinitiativ, samtidig som EU-politikken på området gir betydelige føringer og prosjektmuligheter.

Dalen snakket om prosjektet Fremtidsfôr som klyngen leder på vegne av landbruksaktørene inn mot samfunnsoppdraget Bærekraftig fôr. I prosjektets første fase har det vært arbeidet med å etablere felles prinsipper og forståelse for bærekraftskriterier, regelverk og insentiver, mens andre fase (2026) skal fokusere på tiltaksutforming og påvirkningsarbeid.

Bærekraftig matproduksjon og regional utvikling i Innlandet

Vegard Urset, rådgiver, Innlandet Fylkeskommune og Turid Windjusveen Olsen, prosjektleder, Statsforvalteren i Innlandet

Urset og Olsen fremhevet behovet for å se ting i sammenheng jf. alle meldinger og krav som fylkene skal levere på. Innlandet ønsker å styrke sin posisjon som matregion gjennom målrettet samarbeid mellom offentlig sektor, utdanningsinstitusjoner og næringsliv. Arbeidet er forankret i fylkets regionale planer for samfunnssikkerhet, klima, energi, miljø og inkludering, og understøttes av en felles samarbeids-erklæring hvor partene forplikter seg til å «samle laget». To overordnede satsingsområder ble trukket fram, rekruttering til matfagene og mer mat fra Innlandet på bordet i Innlandet. De ulike satsningene er satt i system i form av strategigruppe, koordineringsgruppe og en rekke temaprojekter som Matgledekorpsset, Nasjonalt senter for matkultur, arbeid med beskyttede betegnelser, lokal mat i fylkeskommunale kantiner, Smartmat og Matløftet for både offentlige og private aktører. Kommunene spiller en nøkkelrolle og gjennom Matløftet Innlandet forplikter kommunene seg til en rekke målsetninger knyttet til mat og konsum av mat. Offentlig innkjøp er viktig og det jobbes med økt bruk av lokalmat i kantiner, bedre bestiller- og innkjøpskompetanse, samt møteplasser mellom produsenter og innkjøpere. Det er opprettet en egen pilot skal styrke lokalmatprodusenter som leverandører til offentlig sektor gjennom kompetanseheving, mer fleksible anbudsprosesser og bedre utnyttelse av handlingsrommet i anskaffelsesregelverket.

Spørsmål og diskusjon

I etterkant av innleggene var det anledning til å stille oppklarende spørsmål og komme med synspunkter og merknader til innleggene. Følgende temaer ble berørt:

1. Kostråd, lokalmat og offentlige innkjøp

Flere pekte på behovet for tydeligere og mer samordnede oppdrag fra departementene når det gjelder kostråd, lokalmat, folkehelse og klima. Det ble fremhevet at kostrådene ligger til grunn for mye av dagens arbeid, men at de kan være utfordrende å følge opp i praksis fordi mange anbefalte produkter er vanskelig å få tak i, spesielt når det samtidig skal tas hensyn til folkehelse og klimaavtrykk. Lokalmatsatsingen ble trukket fram som viktig, men det ble stilt spørsmål ved om et sterkt fokus på lokalmat i praksis trumfer kostrådene?

Anskaffelsesregelverket ble omtalt som for rigid, og det ble foreslått å lære av Sverige og Finland, som etter deltakerens syn har mer fleksible systemer. Det ble også nevnt at mattilbudet i barnehager, med tre måltider daglig, har potensial til å bidra til sosial utjevning.

2. Beredskap, sårbarhet og selvforsyning

Beredskap ble løftet som et gjennomgående tema, og det er bekymring for konsekvensene av bortfall av f.eks. strøm, vann og digitalt nettverk og at grensene lukkes. Det ble fremhevet at sårbarheten i landbruket øker, og at produsenter må ha tilgang til reservedeler, drivstoff og nødvendig kompetanse for å håndtere akutte situasjoner. Teknologiutviklingen ble omtalt som uunngåelig, men risikoen må reduseres gjennom forebyggende tiltak. Hendelser som manglende tilgang på aggregater til melkeroboter ble trukket fram som en vekker. Noen trakk fram at utviklingen med færre gårdsbruk reduserer landets totale forsyningsevne, samt viktigheten av å opprettholde produksjon over hele landet og sikre rekruttering slik at unge faktisk har mulighet til å overta gårder framfor at arealer legges brakk. Det ble også etterlyst en undersøkelse av hvor mye mat Norge faktisk har tilgjengelig i en krise, som grunnlag for bedre beredskapsvurderinger. Selvforsyningsutfordringer knyttet til fôr ble løftet fram, herunder dilemmaet knyttet målet om å møte de store behovene i den eksportrettede havbruksnæringen behov samtidig som det vil trekke ressurser bort fra nasjonal matberedskap.

3. Teknologi, innovasjon og omstilling

Teknologiens rolle i framtidens matsystem ble diskutert, og flere pekte på dilemmaet mellom økt effektivisering og reduksjon i antall bønder på den ene siden, og behovet for sysselsetting og forvaltning av nasjonale ressurser på den andre. Det ble uttrykt bekymring for at antall bønder kan bli halvert innen 2050 dersom utviklingen fortsetter som i dag. Manglende innovasjon ble forklart med for svake krav til næringen, og det ble foreslått at myndighetene i større grad må stille tydelige krav for å drive fram utvikling. Samtidig ble det pekt på at teknologiske framskritt må følges opp med virkemidler for at produsentene skal kunne ta dem i bruk. Det ble understreket at effektivitet alltid vil være viktig for å sikre rekruttering og framtidsrettet drift, men at omstilling gir ekstrakostnader for næringsaktørene og i konkurranse med etablerte systemer kan nye løsninger tape dersom den enkelte aktør må bære risikoen alene. Det ble tatt til orde for at Innovasjon Norge bør stille krav om beredskapsløsninger som nødstrømsaggregat når de gir støtte. Som eksempel på vellykket

teknologisk innovasjon ble GPS-styring av dyr på beite trukket fram som en revolusjon som gjør det mulig å utnytte beiteressurser på nye måter.

4. Markedsmekanismer, tilskudd og økonomiske rammer

Det ble stilt spørsmål ved om dagens tilskuddsordninger er riktig innrettet, og om det er hensiktsmessig at kjøtt- og melkeproduksjon mottar betydelige tilskudd gjennom jordbruksavtalen. Det ble reist et tankeeksperiment om hvordan hveteproduksjonen og sjømatnæringen ville sett ut dersom den fikk tilsvarende tilskudd. Det ble påpekt at sjømatnæringen aldri har hatt tilskudd, men at økte tilskudd kunne bidratt til å jevne ut prisveksten i markedet, særlig ved hendelser som redusert torskekvote og påfølgende svært høye priser. Det ble understreket at slike prisendringer skaper et klasseskille når folk ikke forstår hvorfor mat koster det den gjør. Det ble også gitt uttrykk for at politikk virker, men at bonden uansett er påvirket av vær og naturgitte forhold. Fra landbrukssiden ble det pekt på at differensiert betaling for ulike kvaliteter og produkter kan bidra til økt ressursutnyttelse og bedre markedstilpasning.

5. Sosiale og kulturelle forhold i matproduksjonen

Betydningen av gode fagmiljøer og sosiale nettverk for bonden ble løftet fram, særlig for psykososial støtte og for å sikre et robust produsentmiljø. Det ble understreket at lokale produsentnettverk har stor betydning for motivasjon og trivsel.

Det ble også pekt på at tradisjonelle fag innen matproduksjon, som fiskehandler, pølsemaker og kjøttkjærer, er på vei ut. Dette ble sett på som en utfordring for både kompetanse og kvalitet knyttet til mat.